

חבל נחלתו

החידוש יכול להיות קטן ביותר כאמור בסיום דבריו של ערוה"ש הכותב מהי דרך החידוש המספיקה לחובה זו. ודבריו מתבססים על דברי המג"א (ס"ק ג) שכתב: "ואם הגביה הסכך וחזר והניחו שרי" ... וכ"כ בחיי אדם (קמו, לח). וכ"פ במשנה ברורה (ס"ק ח).

אמנם לגבי סוכה שדר בה כל השנה (סוכת היוצרים – שו"ע תרלו, ב) פסק בשו"ע שאינו יוצא בה כלל בסוכות מפני שאינו ניכר שדר בה לשם מצוה. ובאר במשנ"ב: "וחידוש בעלמא לא מהני בזה כמו למעלה כיון שהיה דירתו ממש שם כל השנה שאכל ושתה וישן שם". ועי' בשעה"צ (אות יג) שזוהי מחלוקת ראשונים אבל לכו"ע פסולה מדרבנן.

מסקנה

אע"פ ששמע בכמה ראשונים שהחידוש הוא לעיכובא בסוכה ישנה, בכ"ז כיון ששיטת הר"ף והרמב"ם שאי"צ לחדש בה כלל ושיטת הר"ן ורי"ו שהחידוש הוא להידור, נראה לפי האחרונים שאם לא חידש יצא בה י"ח, ואף לגבי החידוש די בהגבהת מעט סכך והחזרתו למקומו.

בדיעבד אכן בחידושי הוכחתי שגמרא דילן חולק על הירושלמי ולא בעי חידוש כלל וא"כ עכ"פ נוכל לסמוך בזה ולהתיר בדיעבד בלא חידוש ואח"כ ראיתי שכן כתב ג"כ בספר ברכי יוסף בשם שו"ת רדב"ז כ"י.

וביותר הדגיש את דרכו של המג"א בערוה"ש (תרלו, ב) שכתב: "ובודאי הך דצריך לחדש בה דבר אינו מדין תורה ואפילו מדרבנן אין זה הכרח אלא הידור בעלמא [רי"ן ורי"ו ומג"א] וראיה מדלא הוכירו בגמ' זה וגם בסוכות גב"ך ורקב"ש שבס' הקודם לא הזכירו זה ומיהו למצוה מן המובחר (=ז"ל הבאר היטב עפ"י ט"ז ומג"א), פשיטא דגם בשם יש לחדש דבר טפח על טפח במקום אחד או משהו על פני כולו והחידוש הוא פשוט שיגביה מעט סכך כשיעור זה ויחזור ויניחנו לשם מצות סוכה [ט"ז ומג"א].

י. הוזכרה לעיל דעת בה"ג שאפילו שימוש מחדש נקרא חידוש לעניין סוכה ישנה. אמנם הפוסקים (עיטור, רא"ש וב"י) חלקו עליו. ובערו"ל (סי' תרלו ס"ק א) כתב: "וכתב הפ"מ במקום שצריך לחדש יהיה החדוש בסכך דוקא ולא בדפנות ואפילו עושה דופן רביעי חדשה לא מהני". אולם

סימן טז

בניית סוכה בחול המועד ע"מ לפרקה במועד

שאלה

לבנות סוכה לשעה, והאם ניתן ליצור דפנות סוכה ממכוניות ולסכך ביניהן?

תשובה

א. פסק השו"ע (או"ח סי' תרלח ס"א): "נצצי סוכה אסורים כל שמונת ימי החג, בין

רבים מישראל מטיילים בחג הסוכות בחול המועד. לעתים הם יכולים לבנות סוכות לסעודות או ללינת הלילה, סוכות אלו מוקמות לשעה של סעודה או ללילה אחד ואח"כ מפרקים אותן, האם מותר

חבל נחלתו

דופן. הלכה י מדברת על עשיה מאילנות שהם חזקים או שמילא בין ענפיהם בקש כדי שלא ינועו. בהלכה יא מבעלי חיים שקשורים שם לדופן, ובהלכה יב מבני אדם. משמעות הדברים היא שאין סוגי דפנות אלו מתקדשים. ובני האדם חוזרים לעיסוקיהם בשאר ימות החג, והבהמה למלאכתה, ואף לגבי האילנות עצמם לא מבואר בפירוש שמתקדשים.

ד. אף סוכות גנב"ך רקב"ש שהן סוכות שנעשו לצל ע"י אחרים נפסק בשו"ע (סי' תרלה) שיוצאים בהן י"ח אע"פ שהן לא מתקדשות. (ואע"פ שכתבו האחרונים שצריך לחדש טפח על טפח היינו למצוה מן המובחר ובשו"ע לא הזכיר מזה כלל).

וכ"פ המשנה ברורה (סי' תרלח ס"ק ג): "ואין נ"מ בין סוכה חדשה ובין ישינה כל שסיככה לשם חג אבל היושב בסוכת רועים ובורגנין וקייצין הרי היא כסוכה דעלמא שבשביל שנכנס זה ואוכל שם פתו לא נתקדשה".

מתבאר מדבריו שישנן סוכות שאינן מתקדשות, וממילא מותר ליטול מהן ואף לפרקן. אולם לא מפורש שאדם יכול לקבוע זאת לגבי סוכתו או לפחות לגבי סוכה שבנאה במועד. וסוכות גנב"ך רקב"ש הן סוכות שבנאום אחרים ולא דוקא מקיימי מצות סוכה.

ה. ולכאורה כתב בברכי יוסף (או"ח סי' תרלה ס"ק ב) להיפך: "נשאל הרב החסיד מהר"ד יעקב מולכו בתשובותיו כ"י סימן מ"ג, המחליף סוכה בסוכה אי פקע קדושת הראשונה. וזו הלכה העלה בתשובתו הרמתה ושב יעקב, דלא פקע קדושתה הראשונה. וסמוכות שלו מהדיא דלקמן סי' תרט"ה (סעי

עצי דפנות בין עצי סכך (ואפילו קיסם לחצוץ בו שינוי אסור) (מהרי"ל), ואין נ"א ותין מהן לדבר אחר כל שמונת הימים, מפני שיום ה' כולו הסוכה מוקצה עד בין השמשות, והואיל והוקצה לבין השמשות של שביעי הוקצה לכל היום. הגה: ואפילו נפלה הסוכה, אסורים ולא מהני בה תנאי (טור); אבל נציים הסמוכים לסוכה, מותרים ועיין לעיל סימן תקי"ח סעיף ד'; ואם אחר שנעשה השיעור הצריך מן הדפנות ונשלם הכשר סוכה הוסיף דופן, לא מיתסרא; אבל אם נעשה ארבעתן סתם, כולן אסורות ומוקצות. הגה: וכל זה לא מיירי אלא בסוכה שישב בה פנים אחד, אבל אם הזמינה לסוכה ולא ישב בה, לא נאסרה, דהזמנה לאו מילתא היא (הגהות אשר"י פרק המביא)".

משמעות פסיקת השו"ע היא שהסכך קדוש מהתורה ואסור בהנאה כל שבעת ימי הסוכות, ולפי הרמב"ם והתוס' אף הדפנות אסורות בהנאה - י"א שאסור מן התורה וי"א שמדרבנן. סוכה כזו נראה, שכשם שאסור ליטול ממנה אפילו קיסם, אסור לפרקה בחול המועד, וממילא אף המקיים סוכה בחול המועד אסור לו לפרקה, כמו"כ לא ניתן לבנות סוכה ממכוניות שהרי אין בכוונתו להעמידן לכל החג.

ב. השאלה היא האם הלכה זו מחייבת שכל סוכה שאדם יושב בה בחג הסוכות נאסרת בהנאה, או שדוקא סוכה שהתכוון לאוסרה ולהחיל עליה קדושה, אבל אם התכוין שלא תתקדש אינה מתקדשת. או במילים אחרות האם ישיבת סוכה מחייבת את קדושת הסוכה או ששתי הלכות נפרדות הן.

ג. לגבי הדפנות מצאנו בפשטות הלכות שאינן מתיישבות עם קדושת הסוכה. בסימן תרל הלכות י"ב עוסקות בעשיית

ב) דהפריש ז' אתרוגים, דמשמע דוקא הפריש, דהרי כהתנה. וסוכה הזאת השנית אם נשתמש בה לשם סוכה חלה קדושה גם עליה, ואם לא נשתמש אלא שאמר זו חליפת זו לא חל עליה קדושה, דבסוכה הזמנה לאו מילתא היא.

מתבאר מדבריו שאין יכול ליצור סוכה שאינה מתקדשת. וכן ראיתי בכף החיים (סי' תרלח) שהביא מעיקרי הד"ט שנחלקו חכמי הישיבה אם מותר לפרק סוכה במועד והעלו שאסור.

ו. אולם הרשב"א בעבודת הקודש (בית מועד ש"ב סי' ו' אותיות ס-סב) פסק:

"[ס] סוכת החג סוכה של מצוה היא ולפיכך אין נוטלין ממנה אפילו ביום טוב אחרון של חג, ואפילו רעוה ואפילו התנה עליה אין תנאי מועיל בה, שעל כרחו חל עליה קדושת החג וקדושת הגוף היא לכל ימי החג, שהרי הוקשר לחגיגה ואין תנאי מועיל בה, שאין תנאי מועיל להוציא קדושת הגוף מקדושתו, שאין קדושת הגוף נפקעת בכדי.

[סא] ויראה לי שלא נאמרו דברים אלו אלא בסוכה שעשאה לשם חג, אבל היושב בסוכת רועים ובורגנין וקייצים הרי היא כסוכה דעלמא, שבשביל שנכנס זה ואכל שם פתו לא נתקדשה זו.

[סב] עוד יראה לי שאפילו בסוכה העשויה לשם חג, אם התנה עליה ואמר איני בודל ממנה כל בין השמשות תנאי כזה מועיל בה. ולא אמרו שאין התנאי מועיל בה אלא באומר לכשתפול אטול ממנה או למחר אטול ממנה, אבל באומר איני בודל ממנה כל בין השמשות תנאו קיים בעצי סוכה כמו בניין. וכן הדין באומר לכשארצה אטול הרי זה מותר. ומכל מקום ראוי לחוש שלא ליטול ממנה בשום תנאי, אלא מן הניין או מן

הסמוך לה".

למדנו מדבריו כי סוכות גנב"ך רקב"ש אינן מתקדשות. כמו"כ כתב שאף בסוכת החג יכול להתנות שלא תתקדש ויוכל ליטול ממנה אם מתנה שאינו בודל מהם כל בין השמשות. ונראה לדעתו שאם התנה כן יכול לפרק סוכתו בכל עת שירצה כשם שאם התנה כן לגבי נויי סוכה (שו"ע תרלח, ב).

ז. וכעין דברי הרשב"א כתב המגן אברהם (סי' תרלח בתחילת הסימן) עפ"י היש"ש לביצה: "רש"י פי' הטעם דל"מ תנאי בעצי סוכה כיון דא"א ליטלם בין השמשות משום דקא סתר אהלא ואתקצאי לכולה ז', וא"כ אם הוא בענין דליכא משום סתירת אהל כמ"ש סס"י תקי"ח מהני תנאי. והר"ן כתב דל"מ תנאי בכל ענין משום דאסור מדאורייתא. ודעת ר"י כשנפלה שרי מדאורייתא, משמע אבל בעודה קיימת אפי' היותר מהכשר סוכה אסור. וכי היש"ש פ"ד דביצה דאם בנאה בחש"מ א"כ ליכא משום סתירת אהל ומהני בה תנאי שיהא רשאי להשתמש ביתר מהכשר סוכה לכשתפול לכ"ע ע"ש שהוא כתב תי' אחר מדעתו".

ח. בשו"ת מנחת שלמה (תניינא סימן נד) הרחיב בנושא זה: "כתב המשנ"ב סימן תרל"ח סק"ג דהיושב בסוכת רועין ובורגנין ולא ייחדה לסוכה דמצוה, לא חל עליה שם מוקצה למצוה [עיי"ש] בשער הציון, ופלא שלא הביא מהר"ן בביצה, והוא מבואר גם לדברינו הנ"ל, דמכיון שהוא יושב בה רק לשעה, וגם לא הזמן בביהש"מ, לפיכך אינה נאסרת לכל החג.

אך נראה שאפילו אם גם יושב בה בביהש"מ ש"ג"כ לא נאסר, ואף בשעה שיושב בה ג"כ מותר, כי "מצות" סוכה

חבל נחלתו

כלל סוכה דמצוה".
ודבריו הובאו להלכה אף בס' הליכות
שלמה (ליקוטים מפסקי הגרשז"א, פ"ז סעי' כה
וכו).

ט. מתבאר מדברי הגרשז"א כי ישנה דרך
בה ניתן להקים סוכה ולשבת בה ולקיים
מצות סוכה, והסוכה לא תתקדש ולא
תאסר, ויוכל לפרקה בחול המועד. וע"כ
מטיילים שבכוונתם להקים סוכה לשעה או
להשתמש במכוניותיהם כדפנות לבניית
סוכה צריכים להתנות כאשר בונים סוכתם
שאינם מעוניינים שתתקדש אלא בונים
סוכה לצל בלבד ולא לסוכה של מצוה
ועי"כ הסוכה לא תתקדש ויוכלו לפרקה
לכשירצו.

ו"קדושת" סוכה אינן תלויין כלל זה בזה,
ואמרינן דכל סוכה שנעשתה לשם צל כשרה
לסוכה, אבל להתקדש בקדושת סוכה כעין
חגיגה זה דוקא אם הזמין אותה להיות סוכה
דמצוה. ולפ"ז משכח"ל שיעשה אדם סוכה
ויהא רשאי ליהנות ממנה, וכגון שיתנה שאינו
רוצה שהסוכה תהיה לשם מצוה אלא עושה
אותה סתם לצל, ובכל פעם שיושב בה מתנה
שמקיים בה את המצוה באופן ארעי, אבל
אינו מייחד אותה להיות סוכה דמצוה, וכמו
כן באתרוג, אם לא ייחדו ונטל אותו למצוה,
הרי לפי דברינו מותר ליהנות ממנו לאחר
שעשה בו המצוה, כיון דבביה"ש לא היה
מוזמן לכך, ומה שנטלו למצוה הרי זה חשיב
כמקיים מצות אתרוג באתרוג שאינו של
מצוה, כמו שיכול לישב בסוכה אע"ג דלא הרי

סימן יז

בעיות באתרוגים (הערות לס' כשרות ארבעת המינים)

של מקל ושושנה עליו, אלא לעתים יוצר
כעין ראש מצולק ולעתים יהיה שקע
כאשר באתרוגים תימניים לעתים השקע
הזה, בגלל גודל האתרוג מתרחב ונוצר פה
פעור מעט, ללא מילוי בתוכו.

לעומת זאת ישנם אתרוגים שנשירת
הפיטם היא בשלב מאוחר יותר, כאשר
הפרי ע"ג העץ, וכאן ישאר חלק מהמקל
הנושא את השושנתא ויוצר קרום דק
במקום השבר.

מקרה שלישי הוא כאשר הפיטם כולו
לא התעבה והוא כעין גבעול דק ירוק
בדר"כ ועל ראשו השושנתא. פיטם זה
מגיע כן מהקטיף בעיקר מאתרוגי מים

פיטם עומד להישר

בספר כשרות ארבעת המינים בהגדרת
פגמי האתרוגים התייחס לבעית הפיטם
כאשר אינו או כאשר הוא שבור (עמ'
כד-לו). דבריו אינם מספיק ברורים לגבי
נפילת הפיטם והכשרו בפיטם שבור. (אגב,
לתמונות 32 ו-33 שהביא לא התייחס כלל).
פרי האתרוג נוצר מהעלי של הפרח.
האבקנים לאחר שהפרו את העלי נושרים,
הצלקת של העלי הופכת להיות השושנתא
שבראש הפיטם וגוף העלי מתרחב
והאתרוג מתפתח מגוף העלי. במידה
ונשירת השושנתא היתה בזמן החנטה
(לפניו מעט או לאחריו מעט) – לא יגדל פיטם